

Ontmasker het neoliberalisme

Veel bijdragen aan deze s&D gaan over de onvrede over *wat* wordt overgedragen. De brede vorming is uit het primair en secundair onderwijs verdwenen, universiteiten zijn geen academische gemeenschappen meer, de verschillende sociale klassen voelen zich nauwelijks bij elkaar betrokken, veel mensen denken vooral aan zichzelf en hebben een buitengewoon 'kort lontje'.

Als het gaat om de oorzaken van deze verbrokkeling van de samenleving wijzen verschillende auteurs op het neoliberalisme, dat aanzet tot een ongebreidelde concurrentie ('winner takes all') en waarin de economische groei niet alleen dominant is, maar ook los lijkt te staan van andere maatschappelijke sferen.

In *De utopie van de vrije markt* beschrijft Hans Achterhuis eveneens dat wat wij nu 'de economie' noemen in allerlei samenlevingen nauw verbonden was met andere maatschappelijke sectoren. Pas met de opkomst van het neoliberalisme wordt economische groei het dominante criterium waaraan andere sferen ondergeschikt zijn. Achterhuis laat zien dat ook aan het neoliberalisme een utopie ten grondslag ligt: het najagen van eigen belang zal leiden tot meer welvaart voor allen. Dat zich hierbij tijdelijke onevenwichtigheden zullen voordoen is onvermijdelijk. Maar overheidsingrijpen is uit den boze: dat verstoort het zelfregulerend vermogen van het systeem.

132

Het uitgangspunt dat op weg naar de ideale samenleving negatieve gevolgen voor lief moeten worden genomen vertoont grote overeenkomsten met andere utopieën. Het feit dat in het voormalige Oostblok vrijheid van meningsuiting een luxeartikel was waar de heilstaat helaas nog niet aan toe was, heeft de utopie van het plansocialisme uiteindelijk de das om gedaan. Het wordt tijd dat ook de utopie van het neoliberalisme wordt ontmaskerd.

Op de eerste plaats blijkt de vrije markt helemaal niet te leiden tot meer welvaart voor iedereen, maar vooral ten goede te komen aan een brutale minderheid. Zoals de hedgefondsen die gezonde bedrijven opkopen en hun aankoop financieren door deze bedrijven vol te hangen met schulden. Op de tweede plaats is de boodschap dat burgers vooral goed voor zichzelf moeten zorgen funest voor waarden als lotsverbondenheid en compassie.

En ten slotte gaat ongebreidelde concurrentie ten koste van onze beschaving. De aanbesteding van de thuiszorg heeft ertoe geleid dat sommige organisaties hun diensten onder de kostprijs (moeten) aanbieden. Onlangs ontsloeg een zo'n organisatie haar werknemers omdat zij weigerden een forse salarisverlaging (van € 13,10 naar € 9,80 per uur) te accepteren. Het uvw keurde de ontslagaanvraag goed. Uiteindelijk zijn de werknemers weer aan het werk gegaan tegen een 20-25% lager salaris. Is het gek als deze mensen, die belangrijk werk voor de samenleving doen, zich in de steek gelaten voelen?

Vaak wordt gesuggereerd dat 'de markt' nu eenmaal zo werkt. Maar de markt wordt op tal van manieren gefaciliteerd door de overheid. Bijvoorbeeld met handelsmissies, toezicht, fiscale voordelen, kredietgaranties en steunoperaties. Dan mag de overheid toch ook aangeven wat voor soort markt zij wil faciliteren? Het moet toch mogelijk zijn om tegenover de magere utopie van het neoliberalisme een aansprekender wereldbeeld neer te zetten? Een samenleving die zich niet alleen richt op winstmaximalisatie voor de aandeelhouders, maar ook op de bestaanszekerheid en waardigheid van de burgers.

MARIJKE LINTHORST

Redacteur van s&D